

Asia: VN/14098/2024

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain ja eräiden muiden lakien muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL) kiittää mahdollisuudesta antaa lausuntonsa otsikon asiassa. THL pitää perusteltuna hallituksen esityksen mukaisia säädösten täsmennyksiä seuraavin huomioin.

Hyvinvointialueen sosiaali- ja terveydenhuollon seuranta ja arviointivelvollisuus (29 §). THL katsoo, että hallituksen esitys laajentaa hyvinvointialueen seuranta ja raportointi koskemaan myös sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstöresurssien käyttöä on tarkoituksenmukainen. Tämä vahvistaa edellytyksiä muodostaa kokonaiskuva hyvinvointialuetasoisesti ja kansallisesti sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstöresursseista sekä niiden riittävydestä turvata yhdenvertaiset sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut maan eri alueilla.

Tilastoviranomaisena THL pitää erittäin hyvänä hallituksen esityksen 1 momentin mukaista tarkennusta hyvinvointialueen vastuusta vastata THL:n määrittelyjen mukaisesti raportoitujen tietojen oikeellisuudesta ja ajantasaisuudesta. THL katsoo, että laadukas ja vertailukelpoinen tietopohja luo perusedellytykset tiedon hyödyntämiselle hyvinvointialueiden omassa strategisessa johtamisessa, valtioneuvoston hyvinvointialueita koskevassa ohjauksessa sekä THL:n lakisääteisessä hyvinvointialueiden järjestämisen arviointitehtävässä.

Muutoksena voimassa olevaan järjestämislain 29 §:ään hallituksen esityksessä esitetään vähimmäistietoihin perustuvaa hyvinvointialueiden vertailutiedon tuottamista THL:n tehtäväksi. Tämä on THL:lle uusi pysyvä tehtävä, joka edellyttää riittävää sisällöllistä ja teknistä asiantuntijaresursointia sekä hyvinvointialueiden vertailutiedon raportoinnin kehittämis- että ylläpitovaiheessa.

Järjestämislain 29 §:n 1 momentin mukaan hyvinvointialueen tulee tuottaa vaaditut seurannan vähimmäistiedot THL:lle. Sosiaali- ja terveysministeriön ohjausosaston johtoryhmän 11.3.2025 vahvistaman vähimmäistietokokonaisuuden pohjana on kuitenkin hyvinvointialueiden THL:lle raportointien tietojen lisäksi myös muiden toimijoiden kokoamaa ja raportoimaa tietoa. Maaliskuussa 2025 sosiaali- ja terveysministeriössä vahvistettujen seurannan vähimmäistietojen pohjana on muun muassa eri kansallisten toimijoiden raportoimaa tilasto- ja rekisteritietoa sekä THL:n väestökyselyillä keräämää tietoa. Esitetyn lakimuutoksen ja sosiaali- ja terveysministeriön maaliskuussa 2025 vahvistaman seurannan vähimmäistietojen ristiriita jättää myös kansallisten toimijoiden ja hyvinvointialueiden väliset tietojen tuottamisen vastuut epäselviksi. THL pitää vähimmäistiedon määritelmän ja tiedon tuottajien roolien tarkennusta erittäin tärkeänä.

Lakimuutoksessa HUS-yhtymälle esitetään velvoitetta tuottaa vähimmäistiedot eritellen Uudenmaan hyvinvointialueiden, HUS-yhtymän ja Helsingin kaupungin osalta. THL kannattaa esitystä, sillä tämä edistäisi Uudenmaan alueiden tilannekuvan läpinäkyvyyttä ja tietojen vertailtavuutta muiden hyvinvointialueiden kanssa. THL kuitenkin huomauttaa, että kirjausta tulee tarkentaa koskemaan vain HUS-yhtymän THL:lle raportoimia tietoja THL:n laatimien määrittelyiden mukaisesti. Vähimmäistietojen raportointi eriteltynä Uudenmaan hyvinvointialueiden, HUS-yhtymän ja Helsingin kaupungin osalta ei siis koskisi esimerkiksi talous- tai henkilöstötietoja, joita säätelee oma lainsäädäntönsä.

Lain 29 §:n 2 momentissa säädetään hyvinvointialueiden velvollisuudesta laatia selvitys sosiaali- ja terveydenhuollon ja hyvinvointialueen talouden tilasta. THL ehdottaa lauseeseen tarkennusta, jossa viitataan STM:n koordinoimaan vuosittaiseen kyselyyn.

Lain 29 §:n 3 momentissa säädetään yksityisten palveluntuottajien veloitteesta toimittaa pyynnöstä hyvinvointialueille seurannan edellyttämät välttämättömät tiedot salassapitovelvoitteen estämättä. Lakimuutoksessa vähimmäistietosisällön kansallisen vertailutiedon raportointi on kuitenkin esitetty THL:n tehtäväksi. THL ehdottaa lain tarkentamista yksityisten palveluntuottajien toimittamien aineistojen käyttötarkoituksesta. Vähimmäistietosisältö perustuu valtaosin kansallisiin rekisteriaineistoihin eikä pistemäisesti hyvinvointialueille raportoituihin tietoihin ja joiden toimituksesta edelleen THL:lle ei ole sovittu.

Lain 29 §:n 5 momentin 3 kohdassa säädetään tietojen toimittamisen menettelytavoista ja aikataulusta, joilla hyvinvointialue ja HUS-yhtymä toimittavat vähimmäistiedot THL:lle. THL huomauttaa, että pykälä sulkee ulos muiden kansallisten toimijoiden tuottamat tilastot sekä väestökyselyt. Hyvinvointikertomuksen ja –suunnitelman vähimmäistietosisällön (29 §) osalta väestökyselyt (Terve Suomi –tutkimus ja Kouluterveyskysely) ovat olennaisia kansallisia tietolähteitä. Sosiaali- ja terveysministeriön maaliskuussa 2025 vahvistamaan seurannan vähimmäistietoon sisältyvä sairauksien riskitekijöitä kuvaava elintapaindeksi perustuu myös väestötutkimuksiin. THL pitää tärkeänä lisätä lakiin tai sen säännöskohtaisiin perusteluihin tarkentavan tekstin, joka selventää hyvinvointikertomuksen ja -suunnitelman vähimmäistiedon määritelmää sekä eri tiedon tuottajien roolia.

Lain 29 §:ssä kuvataan sekä hyvinvointialueiden seurannan kannalta välttämätöntä vähimmäistietoa että hyvinvointikertomuksen ja -suunnitelman vähimmäistietoja ja viitataan sosiaali- ja terveysministeriön asetukseen, jolla vähimmäistiedoista voidaan antaa tarkempia säännöksiä. THL ehdottaa, että selkeyden vuoksi nämä erotetaan omiksi pykälikseen tai pykälän 29 eri kohdiksi.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen asiantuntija-arviot (30 §). THL pitää perusteltuna sisällyttää sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön riittävyyden, saatavuuden ja työkyvyn tarkastelun osaksi lakisääteisiä THL:n asiantuntija-arvioita. THL on jo aikaisemmin sisällyttänyt henkilöstön saatavuuden ja riittävyyden tarkastelun osaksi järjestämislain 30 §:n mukaisia asiantuntija-arvioita, vaikka kansallisesti raportoitu tietopohja on ollut monilta osin puutteellista sekä sisällöltään että kattavuudeltaan.

Vuokratyövoiman ja yksityiseltä palveluntuottajalta hankittavan työvoiman käyttö (13 §) ja yksityisen palveluntuottajan alihankinta (17 §). THL pitää lähtökohtaisesti kannatettavana lakimuutosta, jonka tavoitteena on parantaa pienten yritysten ja ammatinharjoittajien edellytyksiä tarjota palveluita alihankinnan ketjutuksen kautta hyvinvointialueille. THL kuitenkin huomauttaa, että alihankinnan ketjutuksella voi olla heijasteita palvelutuotannon kustannuksiin. Lisäksi pitkäkestoissa palveluissa alihankinnan ketjutuksen mahdollistaminen saattaa heikentää palvelun jatkuvuutta.

Pääjohtajan sijainen, hallinto- ja talousjohtaja Mia Nykopp

Johtaja, Piia Aarnisalo

Knape Nina
Terveyden ja hyvinvoinnin laitos THL